

Ю. В. Юсеф, Луганський державний медичний університет,

А. М. Плахотнік, Луганський державний медичний університет

ГУМАНІТАРИЗАЦІЯ ОСВІТИ У ПРОЦЕСІ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ЛІКАРІВ ДО ПРОФЕСІЙНОЇ КОМУНІКАЦІЇ

Юсеф Ю. В., Плахотнік А. М.

Гуманітаризація освіти у процесі підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації

Статтю присвячено розгляду гуманітарної складової підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації. Проаналізовано змістовні аспекти гуманітаризації навчального процесу.

Ключові слова: гуманітаризація, професійна культура, комунікативна культура, риторика, мовлення.

Юсеф Ю. В., Плахотник А. М.

Гуманитаризация образования в процессе подготовки будущих врачей к профессиональной коммуникации

Статья посвящена рассмотрению гуманитарной составляющей подготовки будущих врачей к профессиональной коммуникации. Проанализированы содержательные аспекты гуманитаризации учебного процесса.

Ключевые слова: гуманитаризация, профессиональная культура, коммуникативная культура, риторика, речь.

Одним з основних напрямів розвитку сучасної педагогічної науки стає становлення та розвиток гуманітарної парадигми освіти, спрямованої, в першу чергу, на розвиток особистості майбутнього фахівця, його духовного світу через освоєння етнокультурних, загальнонаціональних, загальнолюдських цінностей і формування гуманітарно орієнтованої свідомості. Без сумніву, це має відношення до гуманітарної підготовки майбутнього фахівця в галузі медицини, який може і повинен відрізнитися від гуманітарної підготовки фахівця іншого профілю. Освіта лікаря не може обмежуватися комплексом медичних знань, хоча їм, звичайно, відводиться первинне місце. Проте лише інтеграція гуманітарної і природничо-наукової складових в загальну та професійну

культуру кожного індивіда може служити стійкою внутрішньою основою для розуміння особистістю унікальності кожної людини, кожної культури.

Гуманітаризація вищої медичної освіти ставить за мету формування професійної етики та духовності розвиненої людини майбутнього фахівця, рівень підготовки якого гармонійно поєднує освіту, професіоналізм, духовність, етичну вихованість. Звісно, це процес, спрямований на засвоєння особистістю гуманітарного знання, гуманітарної культури, гуманітарного потенціалу медицини тощо.

Безперечно, що в комплексі вирішення сучасних проблем гуманітаризації освіти центральне місце посідає оновлення її змісту. Саме в останньому знаходять відображення ті складові культури, які суспільство, навчальний заклад, сім'я пропонують новим поколінням, і які є основою формування особистості. Гуманітаризація змісту освіти передбачає, насамперед, підвищення статусу і радикальний перегляд змістовного наповнення всіх навчальних дисциплін, зокрема, у вищому навчальному закладі, гуманітарним компонентом.

Варто також зазначити, що Рада Європи з питань гуманітаризації освіти визначила п'ять основних груп компетенцій, які нададуть молодому поколінню шанс на успіх у подальшому житті:

- *політичні та соціальні компетенції*, які забезпечують здатність молодого людини брати на себе відповідальність за прийняті рішення, активно виступати за розв'язання усіх спірних міжнародних питань ненасильницьким шляхом;

- *моральні компетенції*, які пов'язані із готовністю в умовах багатокультурного суспільства дотримуватися особистістю моральних норм взаємовідносин з іншими людьми (виявлення толерантного, поважного ставлення до представників інших національностей та їх народних традицій, релігійних віросповідувань та ін.);

- *мовні компетенції*, що відображають засвоєння людиною комунікативної культури, знання декількох іноземних мов, тобто здатність

безперешкодно спілкуватися з іншими людьми;

- *інформаційно-технологічні компетенції*, що пов'язані із оволодінням сучасних технологій, умінь адекватно і критично оцінювати запропоновану інформацію;

- *самоосвітні та самовиховні компетенції*, які забезпечують прагнення людини безперервно навчатися та всебічно самовдосконалюватися протягом усього життя [1, 115].

Зауважимо, що серед ключових названо мовні компетенції, які допомагають успішній професійній та життєвій соціалізації людини та її професійному росту.

Завдяки інформатизації суспільства, поширенню систем і засобів створення, збереження, пересування та використання інформації, розширенням комунікативних зв'язків лікарів від контактів із найближчим оточенням до глобальних, міжкультурних комунікацій набула об'єктивно перспективного характеру і проблема підготовки майбутніх лікарів до професійної комунікації.

Теоретичне осмислення проблеми спілкування, психолого-педагогічне обґрунтування проблеми підготовки фахівців до комунікативної діяльності знайшли своє відображення в дослідженнях І. Вітенка, С. Максименка, В. Семиченко, В. Сластьоніна, Н. Тарасович, О. Щербакова, Т. Яценко та ін. Наукові основи сутності, особливостей і структури спілкування, комунікативних умінь, що забезпечують процес професійної комунікації, розробляли О. Бодальов, В. Кан-Калік, О. Киричук, Я. Коломінський, Н. Кузьміна, А. Леонт'єв та ін.

Виходячи з теоретико-методологічних засад і теорії комунікації, професійну комунікацію майбутніх лікарів ми розглядаємо як основу самореалізації особистості, засіб самовизначення, самоствердження себе як суб'єкта комунікації, здійснення якої обумовлено рівнем культури й розвитку особистості лікаря та суспільства.

Враховуючи вищезазначене, завданням сучасних медичних закладів освіти стає формування особистості, здатної до спілкування в різних життєвих ситуаціях, особистості, яка має тверду орієнтованість у навчанні.

Разом з тим, перевантаженість сучасної медичної освіти в вузах конкретно-прикладним матеріалом та недостатня орієнтованість на нові соціокультурні пріоритети, що формуються під впливом глобальних проблем і вимог новітньої епохи, вимагають суттєвих змін у формуванні змісту освіти та організації навчально-виховного процесу, які є основою формування сучасного фахівця-медика.

Ми спираємося на думки як педагогів, так і мовознавців, лінгводидактів (Л. Виготського, О. Леонтьєва, А. Василевич, Л. Федоренко, Ж. Бутенко, О. Дрогайцева, В. Молчановського та ін.) про те, що за сучасних умов розвитку освітньої парадигми в суспільстві та погляду на лікаря як на високоосвічену мовну особистість є необхідною розробка оптимальних методів та засобів розвитку професійної комунікації.

Мовна підготовка студентів-медиків забезпечується удосконаленням знань з рідної, державної та однієї або кількох іноземних мов, а також латинської мови, що значною мірою сприяє ефективній професійній комунікації.

В основі здійснення лікарем ефективної комунікації має бути гуманізм, повага до співрозмовника і самоповага; суверенність особистості; неупереджене ставлення до суб'єкта комунікації; врахування інтересів співрозмовника; глибоке розуміння інформації, яке припускає «виробництво» значень (смислів), бачення глибинного смислу, відчуття внутрішнього зв'язку між суб'єктами комунікації; саморефлексії комунікативних дій, самоконтролю.

Важливою складовою ознакою культурної особистості мають бути лінгвістичні знання, що забезпечують мовленнєву гнучкість, мобільність мовця, уміння переходити з одного стилю спілкування на інший залежно від ситуації спілкування та реакції аудиторії на неї. Завдяки цьому виявляються важливі принципи риторики: залежно від мети обираються відповідні засоби, залежно

від ситуації спілкування відбувається перебудова мовлення (його композиція, інтонація тощо).

У процесі професійної підготовки майбутніх лікарів особливе місце посідають загальнокультурний розвиток і моральне виховання. Через те, що на вивчення гуманітарних дисциплін, які мають значний комунікативний і виховний потенціал, відводиться небагато часу і навчатися майбутнім лікарям сьогодні треба ґрунтовно, економно і швидко, слід максимально продуктивно використовувати можливості навчального процесу, щоб навчити студентів професійно мислити, а потім і діяти.

У зв'язку з цим, досить ефективним, на нашу думку, є застосування творів мистецтва в навчальному процесі. Знайомство зі світовою культурою в площині історичної типології дозволяє майбутньому лікареві одержати необхідні йому уявлення про предмети та явища, їхні функціональні можливості, про форми й засоби духовно-практичного та головне – морального освоєння людиною світу на різних етапах розвитку цивілізації.

Важливе значення має культура мовлення майбутнього фахівця. Ще Платон відзначив – мова є інструментом, за допомогою якого люди повідомляють один одному інформацію про різні предмети.

Культура мовлення вивчає комунікативні якості мови -правильність, точність, ясність, виразність, образність, багатство у статистиці. *Риторика* досліджує ці якості в динаміці й комбінаціях, залежно від умов та ситуацій спілкування.

Оволодіння іноземною мовою як засобом спілкування повинне дати студентам безпосередній доступ до культури інших народів, забезпечити „діалог культур”, підвищити якість підготовки фахівців до професійної комунікації. Опанування студентами-медиками латинської мови дозволяє збагатити ерудицію студентів, вплинути на їхній світогляд, розвинути самостійність і широту мислення.

Безумовно, у процесі професійної підготовки майбутнього медика необхідно значно підвищити роль психології, яка забезпечує фахову підготовку

майбутніх лікарів, адже їм доведеться постійно контактувати з різними людьми; роль етики, у центрі уваги якої -людина та її взаємини з іншими людьми, які сприяють становленню сучасного лікаря; етичні знання в навчальному процесі, які покликані формувати професійну мораль фахівця і, деякою мірою, підвищувати моральну культуру майбутнього лікаря.

Таким чином, освіта лікаря, який займається лікувальною практикою, не повинна й не може обмежуватися одним тільки комплексом професійних медичних знань, хоча їм належить, безсумнівно, найважливіше й першорядне місце. Формування комунікативної культури майбутніх лікарів забезпечує низка гуманітарних дисциплін, опанування якими стимулює професійне самовдосконалення студентів, умотивовує вивчення різноманітних дисциплін гуманітарного циклу, які мають значний комунікативний потенціал.

В даному контексті, вважаємо, що підготовка майбутніх лікарів до професійної комунікації у вищих навчальних закладах має ґрунтуватися на системному, гуманістично-екзистенційному, ціннісно-діяльнісному й особистісно-орієнтованому підходах та складатись з наступних компонентів:

- ціннісно-мотиваційного;
- змістовно-ціннісного;
- процесуально-технологічного.

Реалізація *ціннісно-мотиваційного компонента*, представлена системою цінностей і змістів особистості, що позитивно відбивають соціальну, професійну й особистісну значущість; системою мотивів цілеспрямованого, творчого оволодіння комунікативними знанням (прагненням стати фахівцем із високим рівнем комунікативної культури, здатним впевнено вступати у взаємодію з суб'єктами комунікації, оцінювати комунікативні, моральні, соціальні аспекти власної й професійної діяльності), яка перетворює задані ззовні цілі у внутрішні. зокрема. комунікативні потреби особистості, усвідомлення й переживання яких спонукає до комунікативних дій, самопізнання, особистісного зростання у процесі професійної комунікації.

Змістовно-ціннісний компонент, який представлено системою понять, цінностей, норм, еталонів теорії комунікації, яку включено у контекст життєвих, професійно-спрямованих, суб'єктивно-значимих для студентів комунікативних проблем, які мають стати об'єктом ціннісного ставлення студентів у процесі їх засвоєння, глибокого усвідомлення сутності. функцій комунікативної культури, особливостей застосування вербальних, невербальних засобів спілкування для моделювання й управління комунікацією. Як важливий елемент у зміст освіти включено особистісний комунікативний досвід - результат індивідуально-суб'єктного переживання й оцінки даного змісту, досвід його застосування з метою особистісного й професійного розвитку, який базується на аналізі явищ об'єктивної й суб'єктивної реальності; рефлексії власних комунікативних дій та елементів світогляду (переконань, поглядів, відносин) з позицій гуманності, соціальної цінності.

Процесуально-технологічний компонент має забезпечити умови для напрацювання майбутніми лікарями нового, значимого для них досвіду соціальної поведінки; постановку та вирішення різних за ступенем складності комунікативних завдань; організацію цілеспрямованого, систематичного та поетапного відпрацювання майбутніми лікарями окремих комунікативних умінь, навичок; відтворення предметного й соціального змісту професійної комунікативної діяльності майбутнього фахівця; самореалізацію студентів у різноманітних ситуаціях, результатом якої має стати вироблена система дій, спрямованих на застосування комунікативних знань під час вирішення різноманітних комунікативних питань, у міжособистісній взаємодії, інформаційному освітньому середовищі, сформованість комунікативних умінь та особистісного комунікативного досвіду.

Отже, формування високопрофесійного, комунікативно компетентного лікаря нової генерації є важливим завданням професійної медичної освіти. Це вимагає пошуку ефективної системи формування професійної комунікації студентів медичних університетів, що здатна забезпечити результативність

оволодіння мовними, мовленнєвими, комунікативними знаннями, уміннями й навичками з метою активного спілкування в майбутній професійній діяльності.

Без сумніву, пріоритетними у професійній підготовці майбутніх лікарів є дисципліни соціогуманітарного циклу.

Література

1. **Вища освіта в Україні** : навч. посіб. / В. Г. Кремень, С. М. Ніколаєнко, М. Ф. Степко та ін. ; за ред. В. Г. Кременя. С. М. Ніколаєнка. – К. : Знання, 2005. – 327 с.

2. **Культура фахового мовлення** : навч. посіб. / за ред. Н. Д. Бабич. – Чернівці : Книги – ХНІ, 2005. – 572 с.

3. **Овчарук О. В.** Компетентності як ключ до оновлення змісту освіти / О. В. Овчарук // Стратегія реформування освіти в Україні. – К. : „К.І.С.”, 2003. – С. 13 – 39.

4. **Золотухін Г. О.** Фахова мова медика : підручник / Г. О. Золотухін, Н. П. Литвиненко, Н. В. Місник. – К. : Здоров'я. 2002. – 392 с.

Відомості про авторів

Юсеф Юлія Володимирівна – викладач кафедри української мови та гуманітарних наук Луганського державного медичного університету.

Плахотнік Алла Миколаївна – старший викладач кафедри української мови та гуманітарних наук Луганського державного медичного університету.

Стаття надійшла до редакції 13.12.2012 р.

Прийнято до друку 21.12.2012 р.